

*Copia der acten dess Geldrischen sijnodi, anno
1600 den 10, 11, 12, 13 Junii binnen der statt
Arnhem gehalten.*

1. Na der anroepinge Gottes ist met gemeinen keurstemmen verkoren in praesidem JACOBUS BURSCHETUS, in assessorem JOHANNES VREDAEUS, in scribam JOHANNES LANGIUS.

1) „nu” S en T hebben „itzige”. 2) „met Gods hulp” ontbr. in S en T. 3) „bonis” ontbr. in S en T. 4) „nochtans” S en T hebben „noch”. 5) „destructionis” S en T hebben „turbationis”. 6) „werden” S en T hebben „mogen worden”. 7) Deze onder-teekeningen zijn authentiek.

Acta syn. provinc. IV.

2. Zijn in desen sijnodo verscheenen:

uit dem classe van Nijmegen JOANNES MULHAVIUS ¹⁾, JOHANNES VREDAEUS, ministri, JAN VAN HOVEL ende HEYMAN ²⁾ JANSEN, seniores;

uit dem classe van Zutphen GUILIHELMUS BAUDARTIUS, JOHANNES LANGIUS, ministri, JOHANNES TREMONIENSIS ³⁾ loco senioris ⁴⁾ ende JOCHEM VAN DUIMEN ⁵⁾ oock alss senior;

uit dem classe van Harderwijck WINANDUS JOHANNIS, JOHANNES VOSKUIL, ministri, ARNT WOLFFSEN, ARNT JACOBSEN, seniores;

uit dem classe van Arnhem JOHANNES PLETTENBERCH ⁶⁾, JACOBUS BURSCHEMUS, JOHANNES WEDDAEUS, ministri, ende de junckher HENRIK VAN BRIENEN ⁷⁾ ut senior;

van dem edelen Hove van Gelderlandt GERRIT VOETH, raetzheer.

van dem ersamen raet der statt ENGELBERTUS VAN DEN BORCH ⁸⁾ ende JAN DE VOECHT ⁹⁾.

Oock zijn mede verschenen alss gecommittert uit dem Suidthollandischen sijnodo LIBERTUS FRAXINUS, uit dem Noordthollandischen sijnodo JACOBUS ARMINIUS, ende dat op het versoeck deses sijnodi, ten einde dat goede ¹⁰⁾ correspondentie offte ¹¹⁾ eenicheit in der leere ende gottesdinst mochte onderhouden werden.

Die sijnodus van Overissel, ook beschreven zijnde, heeft niemant gesonden ende is de excuseschrift deren van Deventer vorgelesen ende sall an den anstaenden sijnodum geschreven ende versocht worden, dat die vor deser tijdt angevangene correspondentie niet interrumpert maer continuert moge werden.

3. Zijn overgegeven ende vorgelesen worden der vorschr. affgesanten tot desem sijnodo commissiones et instructiones, welcke in de beste forma bevonden zijn, behalven dat minister loci cum suis condeputatis ¹²⁾ geen credentie verthoent, hetwelcke versuim iss te censureren ende in geen consequentie sall getoogen werden.

4. Daer iss tot verscheiden reisen in den sijnoden raetsam gevonden, dat jeder particulier classis haer gravamina bij tijden an de sijnodale classen ¹³⁾ soude overseinden, dwelcke tot noch toe niet en iss plenarie ge-

¹⁾ „Mulhavius” S heeft „Mulhenius”, T „Mulsenius”, W „Mulhoovius”. ²⁾ „Heyman” S heeft „Hermen”, T „Herman”. ³⁾ „Tremoniensis” S en T hebben „Cremonensis”. ⁴⁾ „loco senioris” ontr. in S en T. ⁵⁾ „Duimen — senior” S en T hebben „Dueren, seniores”. ⁶⁾ „Plettenberch”, S en T hebben „Plettenburgius”. ⁷⁾ „Brienen” S heeft „Brenen”, T „Bremen”, W „Bremen, rekenmeester”. ⁸⁾ „Borch” S en T hebben „Burcht”, W „Borgh”. ⁹⁾ „Jan de Voecht” S en T hebben „doctor Johan de Vaeghet”. ¹⁰⁾ „goede” S en T hebben „christelicke ende goede”. ¹¹⁾ „correspondentie offte” ontr. in de andere codd. ¹²⁾ „condeputatis” S en T hebben „deputatis”. ¹³⁾ „bij tijden — classen” S en T hebben „in tijtz ter plaetzen, daer der sijnodus soude gehouden wesen”.

schiedt. Wordt derhalven dit decretum wederom gerepetert ende sall jeder classis, tot dem sijnodo verschreven zijnde, sonder breder schreven daarvan to verwachten hare gravamina overseinden ende sullen dieselbe, uit allen classen tesamen gevoecht zijnde, wederom dem classe toegesonden worden, opdat ein jeder, die op dem sijnodo verschijnen sall, geresolvert ende ¹⁾ met dem advijss zijner classen verschijne, darom dan die classes bij tijds sullen moeten gehouden werden.

5. De kercke van Nijmegen hefft begert ²⁾, dat, dewijle sie nu maer ³⁾ eenen olden kerckendienaer hebben, die den last des diensts ⁴⁾ alleen niet dragen kann, die andere kercken tot desem sijnodo gehorende per vices uit het midden van haer eenen dienaer haer wouden leenen, totdat sie na behooren sullen versien wesen met ordinarisen dienaren am worde. Die lieffde ende ⁵⁾ nabuerschafft hefft de broders bewogen haer sulx te consenteren soveel mogelijk sall wesen sonder schade van haer kercken, doch sullen die van Nijmegen vermaent worden ernsthafter ⁶⁾ tot beroeping van ordinarissen dienaren te procederen ⁷⁾, als tot noch toe geschiedt ist.

6. Noch heefft de kercke van Nijmegen begert van den sijnodo een voorschreven an RUTGERUM ⁸⁾ TOPANDRUM ⁹⁾, dat hij so haest alss mogelijk sall wesen sijner beroeping op Nijmegen wille nakomen sonder de kercke aldaer langer op te holden. Ist goetgevonden, dat sulcke vorschriefft denen van Nijmegen medegedeilt werde.

7. Den 13 artickel proximaie sijnodi, gehalten tot Harderwijk, in welckem gesproken wordt de illustri schola, ist gerepetert worden, overmits de van Zutphen bijgebracht hebben, dat voor eenige jaren op dem landage ingewilliget seij, dat binnen Zutphen ein academiëa schola soude opgerechtet worden, glick sulcks ock in den sijnodo tot Zutphen gecelebreert hiebevoren ¹⁰⁾ raetsam ist gevonden, doch die saeke ist nu sover gecomen, dat sie niet en kan verandert worden.

8. Die 4 artickel dess Harderwijckschen sijnodi (darinn gantz nodich gevonden ¹¹⁾) wordt, dat die schoelmestern ende kustern der kercken be-

1) „geresolvert ende” ontbr. in S en T. 2) „begert” S en T hebben „begeert een voorschrijven van den sijnodo”. 3) „nu maer” S en T hebben „niet meer als”. 4) „des diensts” ontbr. in S en T. 5) „lieffde ende” S en T hebben „christelicke”. 6) „ernsthafter” S en T hebben „met meer neersticheit”. 7) „procederen” S en T hebben „provideren”. 8) „Rutgerum”, de overige codd. hebben „D”. 9) „Topandrum” S en T hebben „Tepandrum”. 10) „hiebevoren” S en T hebben „sulcx”. 11) „gantz nodich gevonden” S en T hebben „geresolveert ende voor goet geachtet”.

hoorden te wesen sodanige personen, die professie doen van de ware religie) sall ernsthaftig bij het Edele Hoff geurgert worden, opdat die onduchtige geremovert ende bequame an hare platze verordinert mag werden.

9. De sijnodus achtet, dat den 34 artikkel sijnodi Harderwicenae sall nagekomen werden soveel mogelijk, dewijl verstaen wordt, dat de officier te Lichtenvoort ende Vrageren gehooren in de kercke tot Groll, ende men sall om hierto te komen het Edle Hoff begroeten.

10. Alsoo in eenig platzen lijckpredicatie gedaen worden, in andern niet, so acht de sijnodus, dat men noch achtervolgen soude die resolutie des nationalen sijnodi. Ende opdat vortae die lijckpredicatie des to weiniger ¹⁾ versocht worden, so en sullen die predicanten, die deselve doen mochten, geensins iet verhaelen offte mentioneren, dat tot loff der verstorbenen ist streckende, maer sullen velmehr bestraffen die superstition des paus[doms], in ende ²⁾ bij de begraffnissen gebrueicklick. Oek wordt den predicanten, die die lijckpredicatie doen ³⁾, verboden geen geschencken darvor to nemen.

11. Also men verstaet, dat veel vromer ⁴⁾ luiden tot Barnefeldt seer begeerich zijn om einen bequamen Gereformerten ⁵⁾ predicant te hebben, sall middel des onderhoudts gesocht worden ende sall alsdann een darhenen bestelt worden.

12. Diewijle men verstaet, dat in de kercke tot Lochem die altaren ende andere overblijfselen des pausdoms noch staen, glik oek noch an velen platzen in der Betowen, sall het Edele Hoff versocht werden deselve te doen uitroijen ⁶⁾.

13. Wordt bevonden, dat vele kercken ongerepareert bliven liggen, sonderlinge de kercke van den Anstoot ⁷⁾, doordien dat ⁸⁾ gepretendert wordt, datter geene middelen to en konnen gevonden worden, daer nochtans, so men verstaet, in velen platzen genochsame middelen zijn. Derhalben

¹⁾ „opdat — weiniger” S en T hebben „op die plaetzen, daer eenige lijckpredigen”.
²⁾ „in ende” ontr. bij S en T. ³⁾ „die die — doen” ontr. bij S en T. ⁴⁾ „vromer” ontr. bij S en T. ⁵⁾ „bequamen Gereformerten” S en T hebben „goeden”. ⁶⁾ „staen — uitroijen” S en T hebben „sijn tot groot ergernis ende schandaell van allen vromen, sall vant Ed. Hoff voorschrijvens aen den heer van Dort versocht werden, opdat deselve geautoriseert werde ende die laet affbreecken.” Evenzoo W, doch met weglating der woorden: „tot groot — vromen” ⁷⁾ „sonderlinge — Anstoot” ontr. in de andere codd. ⁸⁾ „doordien dat” S en T hebben „ende”.

so sall nochmals an het Edele Hoff versocht werden, dat overall die kerkmesteren mogen gehouden werden goede reckeninge te doen.

14. Men sall anhouden, dat den 37 articulus praecedentis sijnodi geeffectuert mochte werden belangende dat examen der pastooren, scholmester ende kustern, insonderheit in Betowen ende waer dat noch mehr van doen ¹⁾).

15. Ist gedeliberert worden, hoe dat men salle kunnen geraecken tot den ontfangk dess derden parts der vicarijen, bij der landtschap eertijds ingewilliget ²⁾. Ist raetsam gevonden, dat ein jeder in zijn quartier die Gedeputerden darover sall versoeken ³⁾ ende anmahninge doen.

16. Belangende procuratorem causarum ecclesiarum ist goetgevonden, dat men vor JOHANNE FLOCKENIO anhoude bij den drij quartieren, dat hem ein stipendium moge bijgeleidt worden. Dwelck verkregen zijnde, so sall die vorsch. JOHANNES hiervan verwittiget ende ⁴⁾ tot deser bedienunge versocht worden.

17. Men sall versoecken bij het Edele Hoff, dat het placacet, gepublicert anno 1593, vernieuwert ende geeffectuert werde, daerin onder andere ⁵⁾ gemeldet wordt, dat niemandt, wes standes hij seij, sich en verfordere jemandt to te laten te predicken, dan met vorweten dess classis offte ten minste der hofststatt, daronder sich sulx soude mogen todragen, opdat habito examine in doctrinam et vitam die dienaer met vorweten ende autoriteit des Hoff's in haer dienst ingestelt mocht werden ⁶⁾.

18. Dewijle het placacet van den howelixsaecken, in deser provincien gepublicert, van wegen zijner kortheit ⁷⁾ wat duister zijnde, misbruikt wordt, worden bij desen die gedeputerde des sijnodi geauthoriseert notitie te maken van den inconvenienten, die daeruit zijn rijsende, welke sij ter erster ⁸⁾ vergaderinge des landages sullen remonstreren, darbij versoekende dat dit placacet de novo in ampliori forma moge gepublicert worden.

¹⁾ „insonderheit — van doen” ontbr. in S en T. „van doen” W heeft „van doen zal wesen”. ²⁾ „bij der — ingewilliget” S en T hebben „welcke eenige wegeren te geven”. ³⁾ „darover sall versoeken” S en T hebben „sall begroeten”. ⁴⁾ „hiervan verwittiget ende” ontbr. in S en T. ⁵⁾ „onder andere” ontbr. in S en T. ⁶⁾ „opdat habito — werden” ontbr. in de andere codd. ⁷⁾ kortheit” S en T hebben „outheit”. ⁸⁾ „erster” S en T hebben „eersaeme”.

19. Dewijle men verstaet, dat in eenig platzen des forstendoms gebruecklick ist, dat na affsterben enes kerckendinars, sonderlinge ten platten lande ¹⁾, zijne platze van dem classe per vices ²⁾ bedienet wordt tot vordel der nagelatene weduwen, ist gevraecht oft sulcks niet overall mochte ³⁾ geschieden. Dewijle noch gene communie ⁴⁾ der geestliker goeden hier to lande en ist, so kann men niet sien, hoe dit soude konnen overall geschieden. Sall dennoch bij der overheit daer het behoort versocht werden, dat den weduwen ein eerlik honorarium na affsterben der dienaren gemackt werde, ja datselbe oock jaerlix, naerdien de staet der geestl. goedern sall bevonden worden ⁵⁾.

20. Die classis van Zutphen sall achtervolgende het decretum sijnodi Harderwicenae articulo 26 gehouden zijn dit jaer het leger met een predicant te versorgen, overmitz die ordenung nu an dese provincien gekomen ⁶⁾.

21. Het sall nomine aulae et sijnodi ⁷⁾ an Tiel ende Ellborch geschreven worden, dat het haer wille gelieve jeder noch een ministrum ecclesiae te beroepen.

22. Die sijnodus kann niet verstaen, dat de inspectores classis souden macht hebben jemandt te examineren, op den predigstoel te fuhren, in het predigamt te bevestigen, van dem dienst aff to setten, attestatien mede to deelen offte derglicken to verrichten sonder vorweet der broderen der classis, welke uit het midden van haer jemandt mag nomineren om dese offte jene sacke te verrichten. Doch daer van wegen de viandt die classis niet kan vergadert worden, daer sullen de inspectores classis die vorfallende saeken beleiden met het advijs des kerkenraths der hofstatt ⁸⁾.

23. Alsoo door die attestatie, welke JOHANNI MAURITIO BERGERO van domino PETRO GELLIO, dienaer des worts tot Zutphen, ende HENRICO DIBBETZIO, dienaer dess worts tot Doesborch, ist gegeven, hij BERGERUS in de kercke van

¹⁾ „sonderlinge ten platten lande” ontbr. in S en T. ²⁾ „per vices” S en T hebben „een jaer langh”. ³⁾ „mochte” de andere codd. hebben „behoort te”. ⁴⁾ „communie” S en T hebben „gemeene staet”. ⁵⁾ „hoe dit soude — worden” S en T hebben: „hoe het overall soude konnen ingevoert worden sonder te verhinderen die aenneminge eines bequaemen dienaers, die sich interim soude moegen presenteren. Derhalven vindt den sijnodus raedtsaem, dat ieder classe in haer quartiere aen die Gedeputeerde ende respective overheit aenhoude, dat den weduwen een honorarium ende soo moegelick oock een jaerlix onderhout mocht bijgeleijt worden, ende dit alles bij provisie, totdat beter ordre mochte gestelt worden.” ⁶⁾ „overmitz — gekomen” ontbr. in S en T. ⁷⁾ „aula et synodi” de andere codd. hebben „synodi et aulae”. ⁸⁾ „der hofstatt” ontbr. in S en T.

Utrecht gekomen ende dieselbe dardoor grotlix ¹⁾ ist bedroeft ²⁾ geworden, so heeft de sijnodus deser provincien van Gelderlandt, anno 1600 in Junio tot Arnhem vergadert zijnde, goetgevonden naerder op de sacke to letten ende hefft claerlik bevonden, dat in dese attestatie sodanige saecken waren vorbijgegaen, die nootsackelik darinn hadden behoort gestelt to zijn, ende darbeneffens ock sulx darinn gestelt, welcks met den daden, die hij BERGERUS bedreven hadde, niet overeenstimp ³⁾. Warover die sijnodus genoodtsackt ist gewest PETRUM GELLIUM te verschrijven ende te vermahnen, dat hij sulx wilde rondelik bekennen. Welcx PETRUS met weemoedigkeijt zijnes herten angehoort hebbende, bekent ende verclaert hefft, dat hem van herten leedt ist, dat hij uit anritzunge goeder ⁴⁾ luiden ende ledematen der gemeinten ende uit anmerckunge groter ergernissen, die hij ende sij vresden, dat binnen Zutphen door BERGERUM souden ontstaen, indien hem attestatie worde geweigert, hefft nagelaten in deselve attestatie te verclaren sodanige daden BERGERI, die hem met rechte goeder attestatien onweerdig mackten. Wilde derhalben die voorschr. PETRUS, dat sodanige attestatie niet en ware gegeven, darbij nochtans voegende, dat BERGERUS voorschr. te voren met handttastinge hadde belofft, dat hij geenen dienst der kercken, vornaemlik in desen landen, soude versoeken noch tot sulcken einde de attestatie gebruiken. Ende dewijle HENRICUS DIBBETZIUS van wegen ouderdoms op den sijnodum niet hefft mogen beschreven worden ende men ock verstaet, dat hij de attestatie niet eer heeft onderschreven dan als sie door het kerkensegel van Zutphen wass ondersegelt ende hem van BERGERO tot Doesborch wass togebracht, so sall hij ock vermant worden dat hij, soveel hij sall bevonden worden schult te hebben, sijne schult te willen bekennen. Dwelcke geschieden sall uit last des sijnodi door WILHELMUM BAUDARTIUM ende JOHAN LANGIUM. Desen act hefft dominus PETRUS GELLIUS met zijner eigen handt onderteickent ende ist het originael berustende tot Arnhem in de consistoriekamer bij den sijnodael acten, waervan copije der kercken van Utrecht ist togesonden geworden ⁵⁾.

24. GODEFRIDI BUCHERI supplication ist in dem sijnodo vorgelesen, in welcker hij begert, dat de sijnodus wille approberen het oordeel des consistorii Zutphaniensis, dwelcke hem op het behaach dess sijnodi wederom tot dem ministerio admittert, dewijle hij grote belofften van beterschap nu doet. Doch de brodern des sijnodi genochsam ⁶⁾ vernomen hebbende het

¹⁾ „grotlix“ ontbr. in W. ²⁾ „dieselve dardoor — bedroeft“ S en T hebben „in dieselve daerdoor beroepen is“. ³⁾ „niet overeenstimp“ S heeft „niet conden over aenst. . . .“, T „niet konden overeenkomen“. ⁴⁾ „goeder“ de andere codd. hebben „andere goeder“. ⁵⁾ „waervan copije — geworden“ ontbr. in de andere codd. ⁶⁾ „genochsam“ ontbr. in S en T.

ergerlicke leven, dweleke die vorschr. GODEFRIDUS langen tijd gevoert hefft ende noch geene genochsame ¹⁾ beterschap geblecken heefft, so en konnen sie geensins verstaen, dat GODEFRIDUS voor ditmael ²⁾ met stichtunge tot het ministerium wederom op ende angenomen soude konnen werden.

25. Het versoeck van GOSWINO DOORR, dienaer int Oldebroeck, wordt geremittert ad classem Harderwicenam ³⁾.

26. JOHANNES RONGIUS ⁴⁾, dienaer tot Panderen, versocht voorschrijven an den amptman JOHAN VAN GENDT om zijne restanten des stipendii uit Herwen ⁵⁾ ende Aert te verkrigen. Ist hem sulx medegedeilt.

27. Dominus FONTANUS ist van dem sijnodo versocht, hefft oock angenomen met het reigerende ⁶⁾ fruwelein VAN DEM BERGE, hetseij mondelick ofte schriftelick to handelen, dat het hare Genade wilde gelieven ordere te stellen ende middelen te verschaffen, dat ein Gereformert schoelmeister ende custer sHerenberge mochte gestelt ⁷⁾ werden, opdat den borgern daselbst geen orsacken gegeven worde hare kindern op Emmerick na den Jesuiten te seinden.

28. Die dienaren ⁸⁾ van Duissborch hebben ⁹⁾ raeth begert, hoe sij tot hare achterstendige gagien souden mogen geracken. De sijnodus bedroefft hem dese clachte te horen, doch en weet darin niet anders te doen, dan dat den heren Gedeputerde dess Zutphanische quartiers so schriftelick als mondelick die sacke geremonstrert worde, om welx te doen ministri Zutphanienses gedeputert worden.

¹⁾ „genochsame” ontbr. in de andere codd. ²⁾ „vor ditmael” W heeft „wederom”.
³⁾ In plaats van dit art. hebben de andere codd. het volgende: „Gosuinus Dorr, dienaer in het Oudebroeck, is verschenen in den sijnodo ende heeft geclaeght, dat hem ontrocken worden twee mudde roggen, jae gedreight wort, dat men hem noch hondert gulden soude afftrecken van sijn gewoenlicken stipendio, daer doch sijn onderhout soeber genoegh is, ende dat hij, hierover ongeduldich geworden sijnde, sijnen dienst heeft opgeseit tegens toecoemende Martini. Versoeckt nochtans van den broederen des sijnodi raedt in deser saeck, welcke vernoemen hebbende, dat hij stichtelick sij met leer ende wandell, soo verstaen sij niet behoorlick te sijn, dat hij om die voorgaende oorsaecken van daer scheid, maer sall sich voegen tot die broeders sijns classis, welcke hem in allen naer behoeren sullen behulpich sijn, [glijck oock in den classe van Haderwijcke sommighe daertoe genoemt zyn] als oock die gedeputeerden des sijnodi, indien den noot sulcx vereijschen sall.” — Het in deze noot tusschen [] gevoegde is er in opgenomen uit W, daar het in S en T ontbreekt. ⁴⁾ „Rongius” S en T hebben „Rungerus”. ⁵⁾ „Herwen” S en T hebben „Haffden”. ⁶⁾ „reigerende” ontbr. in S en T, die daarvoor eenige ruimte hebben opengelaten. ⁷⁾ „gestelt” S en T hebben „gestelt ende gegageert”. ⁸⁾ „Die dienaren” S en T hebben „Den dienaer”. ⁹⁾ „hebben” S en T hebben „heeft”.

29. Ist verscheenen ein ouderlinck der kercken Christi binnen Emrik ¹⁾ met credentie van andere vier ²⁾ ouderlingen, versoekende dat men haer wilde behulplick zijn, dat sij een goeden bequamen leeraer souden mogen bekomen om de kercke binnen Emmerick ende Cleve to bedienen. Doch vor ditual en hefft men niemant geweeten, maer die brodern des sijodi willen omhooren ende so haest als het mogelick sall wesen haer eenen bequaem mann anwijsen.

30. PELEGRINUS, pastor tot Vaessen, ist weigerlik gevonden hem te begeven tot der tafel dess Heeren, alsock in het onderteicken dess christliken Catechismi. Wordt derhalben ³⁾ des ministerii gantzlik onweerdig erkandt ⁴⁾

31. De 27 articul sijodi Harderwicenae, angaende den custer tot Vorthuisen, sall geresumert worden om vor den Edelen Hove te verschijnen ende ⁵⁾ hem te purgeren van zijnen relapsu van toverije tegens zijne beloffnisse, dem Hove gedaen. Wordt begert, dat hij gantzlik van zijnen dinst affgesett werde ⁶⁾.

32. WINMARUS STIPELIUS, dienaer tot Ermel, versoekt dat men hem helpe tot hetjene, dat hem uit der pastorije tot Ermel van rechtswegen ist tokomende ende dat hij ein woonplatze mochte krijgen bij zijner kercken ⁷⁾. Men sall de heren dess Edelen Hoffes alss ock die Gedeputerden des Arnheimschen quartiers sulx remonstreren ende versoeken, dat WINMARIO de kerklicke goederen, tot der pastorije behoerende, mogen bijgelacht werden.

33. ARNOLDUS STELANDT tot Isendorn ⁸⁾, dewijle bevonden wordt, dat hij om zijner toverije uit Hollandt, Seelandt, Utrecht ende Vrieslandt ⁹⁾ gebannen ist ende hij deselve hier to lande noch ist plegende tegen sijne gethaene belofte ¹⁰⁾, so en siet die sijnodus geensins, hoe dieselbe vor een dienaer dess wortz soude mogen gekentt ofte geduldet werden ¹¹⁾. Derhalben

¹⁾ „binnen Emrik” S en T hebben „Cleeve en Emmerick”. ²⁾ „andere vier” S en T hebben „die andere”. ³⁾ „derhalben” W heeft „derhalven op het aendien des Harderwickschen classis autoritate sijodi”. ⁴⁾ „des ministerii — erkandt” S en T hebben „opt andienen des Harderwijckschen classis door auctoriteit des sijodi van sijnen dienst affgesett”. ⁵⁾ „vor den — ende” ontbr. in S en T. ⁶⁾ „Wordt begert — werde” ontbr. in de andere codd. ⁷⁾ „kercken” de andere codd. hebben „kercken, want hij den dienst daer is doende ende die olde pastor affgesett om genoechsaeame redenen”. Achter „pastor” heeft W dan nog „hier te bevoeren” en achter „affgesett” nog „is”. ⁸⁾ „tot Isendorn” ontbr. in de andere codd. ⁹⁾ „ende Vrieslandt” ontbr. in S en T. ¹⁰⁾ „tegen — belofte” ontbr. in S en T. ¹¹⁾ „siet - werden” S en T hebben „can die sijnodus niet verstaen, dat men hem voor eenen kerkendienaer soude erkennen”. „mogen - werden” W heeft „moeghen gekentht ofte geduldet woorden”.

sall het Edele Hoff versocht worden der kercken die handt to bieden, dat hij de facto moge gecassert werden.

34. HERMANNUS HENRICI alias HERMANNUS ARNOLDI ¹⁾ wordt om deselbe oorsacke der uitbannunge ende overmitz hij noijt wettelik tot het predig-ampt gecomen ist, verclaert geensins in dem kerckendienst geduldet te mogen ²⁾ werden.

35. Dewijle bevonden wordt, dat vele personen so in den steden alss den platten lande ongetrowett in concubinatu ³⁾ bliven sitten, sall het Edele Hoff versocht worden hierinn pro autoritate te versien.

36. LEONHARDUS HOLTZBUTGEN ⁴⁾, dienaer tot Middachten, ist bevonden sich so in daglixer dronckenschap alss in andern ongeregeltheden mennich-mal verlopen te hebben, alsock alle goede vermahnungen te verachten. Ist ock vor ongevehrlik ⁵⁾ twe jaer na langer suspension ⁶⁾ op ende angenomen, op conditie dat, so hij sich wederom soude verlopen, hij dadelick van sijnen dienst soude affgesettet werden. Dewijle dan dem sijnode nu wederom nieuwe clachten over hem zijn vorgecomen, so wordt de kercken-raet ⁷⁾ met den gedeputerden hares classis van dem sijnode geauthoriseert hem te verschrijven, te verhooren ende in zijner sacken te doen na behooren, glik dan dartoe anleidinge geven sall articulus 20 sijnode Noviomasensis, anno 1597 gecelebrert.

37. AHASSUERUS, dienaer tot Rede, sall ock ernstlick vermahnt worden sich vortaeen stichtiglicker ⁸⁾ to dragen alss nu onlanx ⁹⁾ geschiedt ist.

38. HENRICUS THAMMERUS wordt bevonden ongegrondet in de suivere ¹⁰⁾ leere, onstichtiglick in wandel ende onwettelick in den kerckendienst tot Heteren ende Driel ¹¹⁾ ingeschlopen te zijn. Derhalven achtet die sijnodus, dat hij niet langer in dem dienst behorde geduldet te wesen, glik dan ock anno 98 articulo 12 in den Arnhemschen sijnode over hem ist decretet geworden.

¹⁾ „Arnoldi” S en T hebben „Arnoldi Henrici”. ²⁾ „geduldet te mogen” S en T „gelaeten te”. ³⁾ „in concubinatu” ontbr. in de andere codd. ⁴⁾ „Holtzbutgen” S en T hebben „Houtbutgerus”. ⁵⁾ „ongevehrlik” ontbr. in S en T. ⁶⁾ „na langer suspension” ontbr. in de andere codd. ⁷⁾ „kerckenraet” de andere codd. hebben „kercken-raedt van Aernhem”. ⁸⁾ „stichtiglicker” S en T hebben „christelicker”. ⁹⁾ „onlanx” S en T hebben „voor langhs”. ¹⁰⁾ „suivere” ontbr. in S en T. ¹¹⁾ „ende Driel” ontbr. in S en T.

39 ¹⁾. Men sall bij het edele Hoff anhouden, dat JOHANNES SERVATIUS, dewijle hij tot Huessen misse doet ²⁾ ende op dem Gelderschen boden, namlik ³⁾ tot Angeren, predicket, hirin verhindert ende gestrafft ⁴⁾ worde; item dat PAULUS CEPORINUS, die opentlik te Gendt tegens die leere der warheit ⁵⁾ ist predickende, moge geremovert worden; item dat glikfals gehandelt worde met den ongeregelden Friesischem FALCKIO, die hem selbst tot Randewijck in den dienst ingedrongen heeft ⁶⁾.

40. Ist den gedeputerden uit den Suidt ende Noordthollandischen sijnoden affgevraecht, off sie enige gravamina hadden an te dienen. Hebben geen besonder gehatt behalven te doleren over die attestatie, JOHANNI MAURITIO BERGERO gegeven.

Quaestiones.

41. Wat te verwachten seij van die translatie des bijbels? Die gedeputerde uit Hollandt hebben geremonstreert, [dat] ARNOLDUS CORNELI ende WERNERUS HELMICHUS in har[en] sijnoden hiertoe zijn gecommittert, doch op het behaech der kercken van andern provincien also namlick: dat die vorgenoemde personen, het werck volleindicht hebbende, dat sullen overseinden an die personen, die in jeder provincie dartoe hierbevoren gedeputert zijn offte noch gedeputert sullen werden. Ende wordt van wegen deses sijnodi hiertoe gedeputert WILHELMUS BAUDARTIUS, verbi minister binnen Zutphen, achtervolgende het decretum ⁷⁾, hiervan gemackt in sijnodo Arnhemensi anno 98 articulo 5.

42. Hoe te remedieren seij het groote ⁸⁾ abuiss, dwelcke in het drucken van allerleij boecken ist geschiedende? Wordt geremittert ad nationalem sijnodum.

43. Wat raet datter seij om tot den nationalen sijnodum te komen? Jeder sall in zijner provincie bij den hogen ende leegen overheden anholden, dat dieselbe hoe eer hoe liever moge geconsentert ⁹⁾ worden.

¹⁾ Dit artikel komt in de andere codd. op eene andere plaats voor, nameijk als art. 49. Daardoor wordt daar de articuleering eenigszins anders. ²⁾ „doet” S en T hebben „doet ende doopt”. ³⁾ „namlik” S en T hebben „mennichmaell”. ⁴⁾ „ende gestrafft” ontbr. in de andere codd. ⁵⁾ „die leere der warheit” S en T hebben „die waerheit die leer”. ⁶⁾ „item dat glikfals - heeft” ontbr. in de andere codd. ⁷⁾ „decretum” ontbr. in S en T, die daarvoor eenige ruimte hebben opengelaten. ⁸⁾ „het groote” S en T hebben „allerleij”; W heeft „het”. ⁹⁾ „geconsentert” W heeft „geconsenteert ende wijtgeschreven”, S en T hebben „uijtgeschreven ende geconsenteert”.

44. Wat te doen seij met personen, die niet alleen ¹⁾ lidmaten der kercken maer oock des kerckenraetz geweest zijn, tot de Wederdopern ende andern sectarissen gevallen zijn ende van dewelcke cleene ofte geene hopeninge der beterschap ist, aengesien sij alle vermahnunge ende conferentie affschlaen? Item met diejenc, welcke in onregeltheit des levens gestadiglik vortgaen? Dit sall staen in het rijpe oordeel van jeder classe ende kercke, daer die abuisen sullen gevallen zijn.

45. Hoe men sich holden sall tegens die lombarden ende hare familien, te weten off men dieselbe soude moge tolaten om getuigen te staen over den christlicken doop? Men sall dit in deliberatie leggen met den bena-burden sijnoden.

46. Men sall oock met den andern Nederlandischen kercken delibereren, hoedat men soude kunnen komen tot goede communicatie met de Gereformerde kercke in Hochduitschlandt in sacken, die in genere alle kercken concernerren.

47. Hoe men doen sall, wanner een vrovrowe, wesende der Mennonistischer leere toegedaen, die jonge kindern tot den doop draecht doch hare eigen kindt ongedopt laet liggen? Indien sodaenige vrovrowe alleen komt int kindt ten doope te praesenteren, sall affgewesen werden, doch indien getuigen ²⁾ ofte ein der oldern darover staen, so sall men het kindt doopen. Doch sullen die magistraten, daer sodanige vrovrowen zijn, versocht worden dieselbe aff te setten ende andere ³⁾, der religie toegedaen zijnde, te soeken ⁴⁾, ofte ten minsten dat den vrovrowen, die den Mennisten toegedaen zijn, van dem magistraet worde angedient, dat sij sich niet en sullen verfordern de kinderen ten doope te presenteren.

48. Ist gevraecht, off een, uit dem magistraet zijnde ende mede in den kerckenraet sittende ende daselbst hoorende eenig delict, dwelck kerkelick gecensurert wordt, schuldich seij ofte mach dem magistraet sulx andienen, opdat de delinquant oock politice gestrafft werde. Men moet insien de gelegentheit der delicten ende geen lidmaet des kerckenraets sall sonder vogaende advijss des kerckenraetz sulx dem magistraet andienen. Men besie hiervan het judicium FRANCISCI JUNII, Commentar. in Ecclesiasticum.

¹⁾ „alleen” ontbr. in W. ²⁾ „getuigen” de andere codd. hebben „getuijgen, jae een eerlick getuijge daerbeneven”. In plaats van „daerbeneven” heeft W echter „daerover”.

³⁾ „andere” S en T hebben „andere eerbaere vrouwen”. ⁴⁾ „te soeken” S en T hebben „aen [T heeft: in] haer plaetze te ordonneren”.

[Off eenen, die van dienst affgesatt is oft die self den dienst verlaeten heeft, geoorlofft sij kinderen te doopen? Neen, dewijle Christus bevoelen heeft te doopen, die hij bevoelen heeft te predijcken] ¹⁾.

49 ²⁾. Om tot den Suidhollandischen sijnodum te reisen wordt gedeputert WILHELMUS BAUDARTIUS, tot dem Noordtholandische JACOBUS BURSCHETUS, tot dem Overisselschen ELLARDUS MONIUS. De kosten tot der reise sullen sij versoecken ein jeder bij den Gedeputerden zijnes quartiers.

50. Vortaen en sall die suffragia, als praeses, assessor et scriba verkoren worden, niet een allein colligeren maer sullen ten weinigste twe bij malcander gevoecht werden.

51. Sall ock vortaen die ordnungk in het sitten ende omstemmen gehouden werden, dat de classes, die huden vorsitten ende erst hare suffragia geven, morgen die latzte sullen sijn ende so vort per vices, glik in Suidthollandt gebruecklick ist.

52. Tot deputatos des sijnodi worden verordinert: [in plaetse] WILHELMI BAUDARTII JOANNES LANGIUS, in WINANDI JOH[ANNIS] plaetse] PETRUS KINTZIUS. Ende worden noch dit jaer gecontin[ert] JACOBUS BURSCHETUS ende JOHANNES VREDAEUS.

53. Inspectores classis zijn: in dem Arnhemsche JOHANNES FONTANUS ende JOHANNES PLETTENBERCH, in dem Harderwicksche WILHELMUS WIRTZFELDIUS ende PETRUS KINTZIUS ³⁾. Ende overmitz die classis van Zutphen also ock die van Nijmegen niemant genominert hebben ende nochtans die vorgaende acta medebrenghen, dat de inspectores alle twe jaer souden verandert werden, so ist dat de sijnodus op het behaech der respective kerckenrathen tot inspector classis in den Zutphenschen verordinert WILHELM BAUDARTIUM ende JOHANNEM LANGIUM, in den Nijmegischen ADAMUM BIL-
LICHUM ende JOHANNEM MULHAVIUM.

54. Die statt Zutphen wordt genominert, in welke door Goots genade dat anstaende jaer de sijnodus sall gecelebrert worden, korts na Pinxteren. Ende sall ten weinigsten 6 wecken tevoren die uitschrijvinge geschieden, opdat bequamelik moge nagekomen worden, hetjene articulo 7 ⁴⁾ decretert ist.

¹⁾ Dit art., dat in onzen cod. ontbreekt, is hier overgenomen uit S. Het komt ook voor in T en W. ²⁾ Aan dit artikel gaat in de andere codd. nog vooraf, hetgeen in onzen cod. als art. 39 voorkomt. Zie de noot bij dat art. hierboven. ³⁾ Achter „Kintzius” is in W in margine bijgevoegd: „Ende werden van dem synodo geapprobert”. ⁴⁾ „hetjene articulo 7” S en T hebben „dat in eenige articulen”.

55. Na geholdener censura morum ende dancksegginge tot Gott ¹⁾ ist de sijnodus in vreden gescheiden den 14 Junii ²⁾.

Dese acta waren onderschreven door:

JACOBUM BURSCHETUM, sijnodi praesidem,

JOHANNEM VREDAEUM, assessorem,

JOHANNEM LANGIUM, scribam.